

RIKOSHYÖDYN MÄÄRITTÄMINEN MAA- AINESRIKOKSISSA JA ENNALLISTAMIS- KUSTANNUSTEN MERKITYS

KIS LEILA SUVANTOLA

YMPÄRISTÖRIKOSKOULUTUS. JAKSO 4.

MAA-AINEKSET JA VESIRAKENTAMINEN 13. – 14.2.2018

MENETTÄMISSEURAAMUS

- Edellytyksenä laissa rangaistavaksi säädetty teko (rikos). (RL 10:1, 1)
- Täsmäntävä säännös (RL 10:9, 1): Menettämisseuraamusta koskeva asia käsitellään sen syytteen yhteydessä, jossa tarkoitettuun rikokseen menettämisvaatimus perustuu
- Voidaan tuomita vain syyttäjän vaatimuksesta (RL 10:9,3)
- Syyttäjällä (kantajalla) näyttötaakka vaatimuksen perusteista (RL 10:9,4)

VOIDAAN MÄÄRÄTÄ ILMAN RIKOSPROSESSIA SILTÄ, JONKA PUOLESTA TAI HYVÄKSI RIKOS TEHTY

- Kun rikoksen tai teon tekijää
 - ei saada selville tai
 - ei nosteta syytettä tai (esim. rikos vanhentunut, mutta menettämisseuraamuksen vanhenemisaika 5 v ei ole kulunut umpeen)
 - ei tuomita rangaistukseen. (RL 10:1,3)
- Edellyttää, että rikoksesta tai rangaistavaksi säädetystä teosta esitetään rikoksesta tuomitsemiseen riittävä näyttö
- Täsmäntävä säännös (RL 10:9,1): Menettämisseuraamusta koskeva asia voidaan käsitellä myös erikseen (Vallinnut oikeuskäytäntö, HE 80/2000 vp s. 21, KKO 1938 I 24 ja KKO 2014:72)

Pohjanmaan KO 9.6.2014 (Dnro R14/498, nro 14/124929, lainvoimainen) Syyteasia vanhentunut aiemmin, vaadittu rikoshyöty luvatta I-luokan pohjavesialueella suoritetusta maa-ainesten murskaamisesta 1000 euroa. Toiminta olisi vaatinut ympäristöluvan. Tuomittu rikoshyöty vaaditusti.

KENELTÄ?

- Menettämisseuraamukseen tuomitaan rikoksesta hyötynyt tekijä, osallinen tai se, jonka puolesta tai hyväksi rikos on tehty. (RL 10:2,3)
- Vaikka
 - tekijä alle 15 v tai syyntakeeton
 - tekijä erehtynyt pitämään tekoaan sallittuna (kieltoerehdys) lain puutteellisen tai virheellisen julkistamisen tai sen sisällön erityisen vaikeaselkoisuuden, viranomaisen virheellisen neuvon tai rinnastettavan seikan takia
 - (kyse hätävarjelun liioittelusta, pakkotilan / voimakeinojen käytön / sotilasesimiehen käskyn noudattamisen ”ylityksestä” (anteeksiantoperusteet)); taikka
 - rikoksentekijää saada selville tai muusta syyistä tuomita rangaistukseen ja teosta voidaan tuomita yhteisösakko (RL 10:1,2).

HYÖDYN MUODOT (RL 10:2,1)

- 1) rikoksella välittömästi saatu omaisuus (HE 80/2000: rahaa, esine, oikeus, jolla on raha-arvoa)
- 2) rikoksella välittömästi saadun sijaan tullut omaisuus (surrogaatti – riippumatta siitä, miten monta kertaa vaihtaa muotoa; edellyttää seurattavuutta (HE ”syy-yhteyttä”) rikoksen ja surrogaatin välillä)
- 3) em. omaisuuden tuotto (1 ja 2); (HE arvon alennuksella ei merkitystä)
- 4) em. omaisuuden ja tuoton arvoa (vakiintunut oikeuskäytäntö)
- 5) rikoksella saadun säästön arvo (vakiintunut oikeuskäytäntö mm. KKO 1995:181) (huom. säästön tuottoa ei säädetty menetettäväksi)

RIKOSHYÖDYN MÄÄRÄN PERIAATTEELLISET RAJAT

Rikoksesta
hyötymiskielto

<

Menetettävä
hyöty

<

Rangaistuk-
sellisuus
(menettäminen
on
turvaamistoimi)

MITEN ARVIOIDAAN?

- Lainuudistus 20.5.2016/356 (HE 4/2016) jätti edelleen avoimeksi
- HE 4/2016 toistaa HE 80/2000 nettohyötyperiaatteen = menetettäväksi on tarkoitettu vain todellinen nettohyöty. ”Vähennyksenä ei oteta huomioon rikoksen valmistelusta tai täytäntöönpanosta aiheutuvia kustannuksia.... lailliseen toimintaan liittyvät kustannukset huomioidaan”
- Mitkä kaikki kustannukset otetaan huomioon?
- Oikeuskäytäntö KKO 2004:73, KKO 2005:17 ja KKO 2005:71, KKO 2007:1, KKO 2011:61, KKO 2017:56

RIKOSHYÖDYN MÄÄRÄN ARVIOINTI TOISSIJAISTA

- Jos hyödyn määrästä ei ole saatavissa selvitystä tai se on vain vaikeuksin esitettävissä, hyöty on arvioitava ottaen huomioon rikoksen laatu, rikollisen toiminnan laajuus ja muut olosuhteet (RL 10:2,2)
- Ei voida jättää tuomitsematta, vaikka tarkka yksilöinti vaikeata, jos voi osoittaa, että on muodostunut rikoshyötyä

ENNAKKORATKAISUJEN LINJAUKSET

Tuomio	Linjaus
KKO 1995:181	Nettohyötyperiaate: luvattoman tuotannon hyöty tonnilta = ao. vuoden kokonaistuotannon liikevoitto – korkokulut – välittömät verot – valtiolle kustannussäästönä menetettävä laiton hyöty / ao. vuoden tuotanto (tonnit)
KKO 1999:89	Huumausaineen viljelystä ja valmistamisesta aiheutuneita kustannuksia ei oteta huomioon tuomittaessa rikoksen tuottama hyöty
KKO 2004:73	Nettohyötyperiaatetta on syytä noudattaa ainoastaan silloin, kun rikoshyödytä vähennettäväksi vaaditut kustannukset eivät ole liittyneet muuhun rikolliseen toimintaan
KKO 2005:17	Veroja tai niiden arvioitua määrää ei oteta huomioon laskettaessa rikoshyödyn määrää
KKO 2005:71	Asunnon hoitokulut ovat normaaleja, kaikissa tilanteissa asunnon omistajalle aiheutuvia kustannuksia: vähennetään rikoshyödyttä; Asuntoon kohdistuvat lainamenot yleensä hankintaan / korjauksiin liittyviä = omaisuuden lisääminen / arvon säilyttäminen: ei vähennetä
KKO 2007:1	Huumausaineiden myyntihintojen yhteismäärästä ei vähennetä hankintahintaa, mutta kertautuva hyöty menetettävä vain yhteen kertaan: kohtuullistaminen
KKO 2011:61	Kun kulun aiheuttava menettely (alkoholin ostaminen alkoholiliikkeestä) ei rangaistava teko, menetettävä taloudellinen hyöty myynti- ja ostohintojen erotus (välttää kertautumisongelman)

KKO 2017:56 UBER: YLEISET LINJAUKSET

- Rikoksen valmistelusta tai täytäntöönpanosta aiheutuneet kustannukset voidaan pääsääntöisesti vähentää, jos niiden aiheutumiseen ei sinänsä liity rangaistavaa menettelyä = NETTOHYÖTY, JOS KULUT AIHEUTTAVA TOIMINTA EI ITSESSÄÄN RANGAISTAVAA
- Pääomakustannuksia ja ajoneuvoveroa ei voida ottaa rikoshyödyn vähennyksinä huomioon, koska pääomakustannukset ja ajoneuvoveron määrä ei riipu siitä, kuinka paljon laitonta toimintaa on. Jos nämä kustannukset hyväksyttäisiin osaksikaan vähennettäviksi, rikoksen tekijä voisi rikollisella toiminnalla rahoittaa omaisuuden hankkimisesta ja omistamisesta aiheutuvia kiinteitä kustannuksia = NETTOHYÖTYÄ LASKETTAESSA VAIN MUUTTUVAT KULUT
- Tuomittaessa rikoksen tuottama hyöty menetetyksi rikosentekijälle ei jää sellaista tuloa, josta tulisi määrätä veroa, joten tuloveron määrää ei vähennetä menetettäväksi tuomittavasta rikoksen tuottamasta taloudellisesta hyödystä (KKO 2005:17) = VEROJA EI HUOMIOIDA

BRUTTO VAI NETTO?

Helsingin HO 13.12.2017, 17/150511 (Tuusulan KO 15.4.2016 (RI7/312, nro 16/116154) Ympäristön turmeleminen

- Tieyritys Oy:n maa-ainesluvan ottoalueella II pohjavesialueella jätetty aitaamatta onnettomuusvaaran välttämiseksi, rajat merkitsemättä ja otettu ottoalueen ulkopuolelta 69.000 k-m³ (122889 tonnia, määrä riidaton). Vastaajat työpäällikkö, työmaapäällikkö, työmaainsinööri.
- Rikoshyötyvaatimus 582.459,83 euroa veroton myyntihinta 122.889 tonnin maa-aineksesta bruttona vähentämättä kuluja, koska kokonaan laitonta toimintaa ilman lupaa.
- Syyksi 4 vastaajaa

- Syyttäjän vaatimus on perustunut hyödyn bruttomäärään, josta ei ole vähennetty mitään kuluja. Syyttäjä on katsonut, että kuluja ei tule vähentää, koska kysymys on ollut luvattoman maa-aineksen oton osalta kokonaan laittomasta toiminnasta. Tällöin menettämisseuraamusta on arvioitava samoin kuin huumausainerikosten kohdalla.
- Hyötyä oli esitutkinnassa tutkittu ainoastaan bruttomääräisenä eli kirjanpidon termein liikevaihdon perusteella. Vaihtoehtoisia laskelmia, joissa olisi laskettu esimerkiksi erilaisia katteita, ei ollut laadittu.
- Todistaja Oy:n kiviainesyksikön johtaja pitänyt oikeana 582.459,83 euron liikevaihtoa. Jos muuttuvat kulut huomioidaan, liikevaihdosta vähennettävä raakamateriaalin hinta, laatunäytteiden ottamisen kustannukset, noutomyynnin kuormaus tai perille toimitetun aineksen osalta kuormaus ja kuljetus, lupakulut, myyntikulut ja ajojärjestelijän kulut (=ns. projektikate, joka käräjäoikeuden mukaan vastaa kirjanpidon myyntikatetta). Todistaja on pitänyt projektikatetta hyvänä taloudellisen hyödyn mittarina. Projektikate oli ollut noin 60 – 70 senttiä tonnilta. Kirjanpidon näkökulmasta kiinteiden kulujen vähentämisen jälkeen saadaan käyttökate.

- KO: kun muutakaan nettohyötyperiaatteeseen perustuvaa laskelmaa ei ole esitetty, käräjäoikeus ottaa todistajan laskentatavan ratkaisunsa perustaksi. Yhden maa-ainestonnin nettohyöty on ollut 0,70 €. Siten 122.889 tonnin määrästä nettohyödyksi tulee kaikkiaan 86.022,30 €
- HO: Syyttäjä ei ole hakenut asiassa muutosta menettämisseuraamuksen määrän osalta, joten asiassa mahdollisesti tuomittavaksi tuleva menettämisseuraamus voi olla enintään käräjäoikeuden tuomitseman määrän mukainen.
- Sovellettava nettohyötyperiaatetta (KKO 1995:181, jossa yhtiön katsottiin rikollisella menettelyllä saaneen hyötyä yhtäältä kustannussäästönä ja toisaalta lisätulona. Korkein oikeus katsoi, että yhtiön vuosina 1986 ja 1987 saama nettohyöty tuotetulta paperitonnilta oli laskettavissa siten, että asianomaisen vuoden kokonaispaperituotannosta saatu liikevoitto, vähennettynä korkokuluilla, välittömillä veroilla ja valtiolle kustannussäästönä menetettävällä laittomalla hyödyllä, jaettiin saman vuoden aikana tuotettujen paperitonnien määrällä). Siltä osin kuin Oy on katsonut, että arvoksi olisi tullut valita alin arvo (0,6 €) tai keskiarvo (0,65 €) HO katsoi, että käräjäoikeus ei ole menetellyt virheellisesti valitessaan nettohyötyä koskevan laskelmansa perusteeksi arvon 0,70 €, ei muutosta tältä osin

KIINTEÄT KULUT?

Varsinais-Suomen KO 21.8.2014 (RI4/2679, nro 14/132965, lainvoimainen). Maa-ainesrikkomus.

- Maanomistajat metsänkaatoon oikeuttavan maisematyöluvan nojalla ottaneet maa-ainesta yli 10.000 m³ ja myyneet omistamalleen kommandiittiyhtiölle. Rikoshyötyvaatimus yhtiöltä 11.539,38 € otetun maa-aineksen myyntiarvosta (noin 59000 €) vähennettynä louhinnasta, rikotuksesta, murskauksesta, seulonasta, hävikistä kuormauksesta aiheutuneista kustannuksista ja arvioidut annetut alennukset 2 %.
- Luettiin syyksi, 30 / 40 päiväsakkoa.
- Rikoshyöty vaaditusti. Vastaajat myönsivät syyttäjän laskentaperusteen oikeaksi, mutta katsoivat, että rikoshyödyn määrästä on vähennettävä maa-aineksen hankintakulut (10.260 tn x 0,25 €) 2.565 € ja myydylle määrälle ositettu osuus (11,7 %) tuloslaskelman mukaisista kommandiittiyhtiön kiinteistä kuluista 6.990,48 euroa.

-
- Kiinteät kulut olisivat aiheutuneet kysymyksessä olevalle yhtiölle joka tapauksessa. Mikäli kulut saadaan vähentää rikoshyödyistä, yhtiö saa käyttää rikoksella hankittuja varoja kiinteiden kulujensa kattamiseen. Koska tarkoitus on, että yhtiö palautetaan tilanteeseen, jossa rikosta ei olisi tapahtunut, kiinteiden kulujen vähentämistä ei voida hyväksyä.
 - Maa-aineksen hankintakulujen osalta on jäänyt näyttämättä, että yhtiölle olisi tosiasiallisesti aiheutunut vaadittu suuruinen kulut. Vastaajan ja todistajan kertomus siitä, että kysymyksessä ollut määrä oli ollut tarkoitus laskuttaa myöhemmin yhtiöltä, mikäli yhtiöllä on varoja, ei ole riittävä näyttö siitä, että kulut ovat todella aiheutuneet yhtiölle.

Pohjanmaan KO 21.03.2017 (R 16/798, nro 17/111595, lainvoimainen)

- 2 x maa-ainesrikkomus. Sk 1: S maa-ainesyhtiö Oy:n hallituksen pj:nä ja toimitusjohtajana ottanut maa-aineksia ilman lainvoimaista ottolupaa yhtiön kiinteistöiltä ja jatkanut ottamista kunnan keskeytysmääräyksestä huolimatta. Otettu luvatta ainakin 31 030 m³. SK 2: toisella kiinteistöllä otettu ennen ottoluvan myöntämistä ainakin 7 300 m³.
- Rikoshyötyvaatimus S ja yhtiö 127 223 euroa (31 030 m³=62 060 tonnia x tuottomarginaalilla 2,05 €/tonni.
- Syyksi, 40 psa

- S itse kertonut oikeudessa tuotoksi tonnilta 2,05 euro, mikä asetettu rikoshyödyn perustaksi.
- KO: massalaskelma sinänsä luotettava, mutta S kertonut uskottavasti aiemmasta ottopaikasta (3 m syvä x 0,5 ha laaja). Rikosperusteinen tilintarkastus: kirjanpidon mukaan myyty ajalla 1.1 - 31.12.2013 yht. 38.149,55 tonnia, ostettu 29.721,24 tonnia eli otettu maa-ainesta noin 8.400 tonnia ja 1.1.-30.6.2014 yht. noin 23.140 tonnia eli yhteensä 31.600 tonnia. S myöntänyt ko määrän (15.800 m³ = 31.600 tonnia) x 2,05 €/tonni = 64.780 €
- Vaatimus, että ilman ottolupaa arvottoman kiinteistön kauppahinta 47.000 € vähennettävä rikoshyödystä. KO: hylätty. Kyse yritysriskistä, eikä ELY-keskuksen ilmoitus siitä, ettei vesilain lupaa maa-aineksen ottamiseen voida myöntää, ole lopullinen ratkaisu.

PUUTTUVAT MUUTTUVAT KULUT?

Pohjanmaan KO 28.9.2016 (dnro R 16/799, nro 16/139266, lainvoimainen) Maa-ainesrikkomus

- Osakeyhtiö louhi maa-aineksen ottoluvan voimassaolon päätyttyä 10 kuukautta ainakin 88.000 m³ ja murskasi sen ilman maa-aineslupaa. Lupa oli myönnetty jälkikäteen. Rikoshyötyvaatimus oli rikostarkastajan laskelman mukaan 40.000 € sekä vältetty valvontamaksu 882 €.
- Teko luettiin syyksi hallituksen puheenjohtajalle, joka oli myös yhtiön toimitusjohtaja.

- Kokonaismyynnistä n. 90 % ($302.961 / 332.000 \times 100$) on ollut tilikauden aikana louhittua ja murskattua tuotetta. Kaikki louhittu ja murskattu kallio ei ole peräisin yhtiön omalta louhokselta vaan osa on louhittu toiselta alueelta ja tuotu murskattavaksi. Murske on myyty Y Oy:lle tuulipuiston rakentamisen yhteydessä. Karkean arvion mukaan louhittua ja irtokiveä olisi Z Oy:lle 80.000-100.000 tn. Myyntilaskujen mukaan tilikauden kokonaismyynti on ollut n. 332.000 tn. ... omasta louhoksesta olisi siten louhittu tilikauden aikana noin 200.000 tn ($302.961 - 100.000$). ..Tilikauden aikana tapahtuneesta murskemyynnistä olisi siten 48-60% sellaista, joka perustuu omasta louhoksesta luvattomasti otettuun kiviainekseen.
- Luvattomasta louhinnasta aiheutunut hyöty arvioidaan seuraavasti:
- Murskemyynnistä n. 90 % perustuu tilikaudella louhittuun ja murskattuun ainekseen. Luvattomasti louhitun maa-aineksen osuus on ollut 48-60 % eli n. 50 %. Tilikauden liikevoitto on 91.579,55 €, josta hyötynä otetaan huomioon $0,9 \times 0,5$ eli n. 40.000 €.

- KO: rikoshyötyarvion luotettavuutta heikentää selvityksessäkin todetut puutteet eli luvattoman louhinnan, murskauksen ja myynnin tuottama kokonaishyöty ei ole tarkasti laskettavissa koska a) kirjanpidosta ei ilmene omalta louhokselta otetun kiviaineksen määrä b) muu selvitys omalta louhokselta otetun kiviaineksen määrästä perustuu arvioon c) muualta kuin omasta louhoksesta otetun kiviaineksen määrästä on vain arvio d) kuluja ei ole kohdistettavissa tuottoihin tarkasti vaan on laskettu kaavamaisesti
- Vastaaja ei ole ottanut yritystoiminastaan mitään palkkaa, mikä ilmenee myös kirjanpidosta. Siten todellisena tuloksena ei välttämättä ole noin 90.000 €.
- Ei tule tarkasti selville, paljon on ollut ulkoa päin tuotu soraa murskattavaksi tai vanhaa ennen luvan loppumista tehtyä soraa
- Tosiasiallisesti jos yritys olisi suorittanut palkkaa vastaajan työstä esimerkiksi 3.000 €/kk olisi vuodessa kulut sivukuluineen 45.000 €, jolloin tulos olisi puolittunut. KO: hyödyn määräksi arvioitu seuraavasti: taloudellinen tulos noin 45.000 euroa x 90 % x 50 % ja josta määrästä 2/3 osaa = 13.500 €.
- KO kohtuullisesti 9000 euroon
- Valvontamaksu 1242 euroa tuomittiin vahingonkorvauksena kunnalle, ei rikoshyötyä siltä osin.

MAA-AINEKSEN NETTOHYÖTY?

Turun HO 29.9.2017, nro 17/138625 (Kanta-Hämeen KO 28.1.2016 (R 13/484, nro 16/104023, haettu valituslupa KKO) Törkeä ympäristön turmeleminen yms.

Maanrakennus Oy

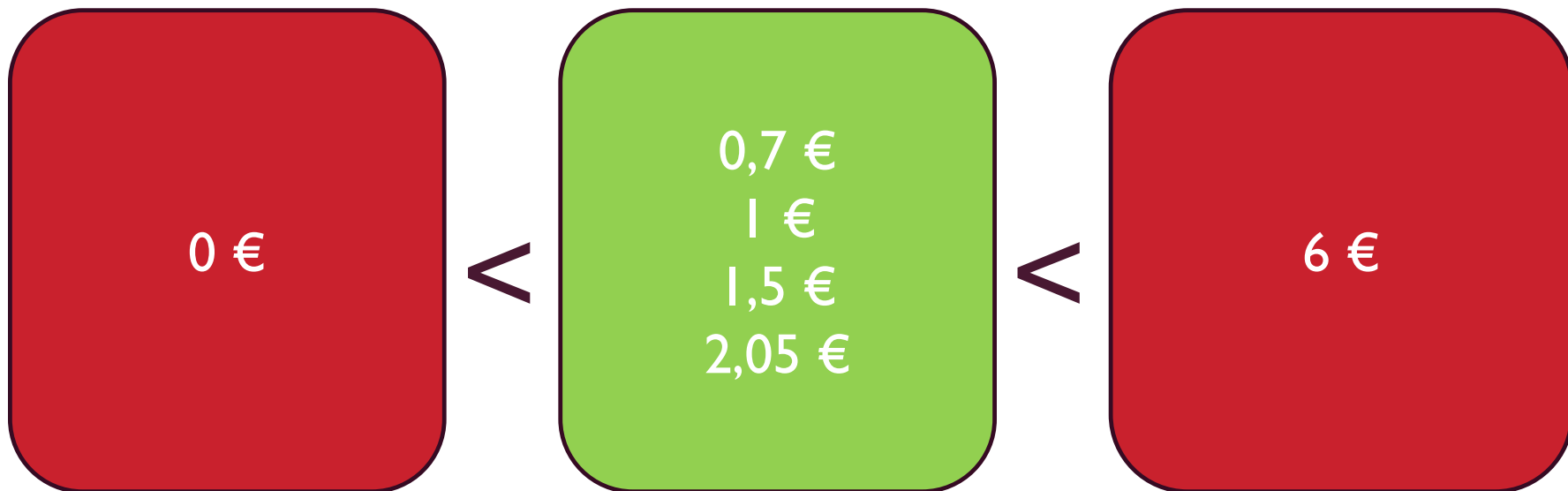
- Sk 2) viiden vuoden ajan maa-aineslupa-alueella (I pohjavesialue) alittanut sallitun ottotason noin 22 000 m² alueella keskimäärin noin metrin syvyydeltä ottaen luvatta pohjatason alapuolelta maa-aineksia ainakin 18.000 k- m³ ja luvanmukaisen kaivuuraajan ulkopuolelta 18.000 k- m³ eli 45 000 m³. Lisäksi alueen lounaisosassa otto on ylittynyt yli kaivuuraajan arviolta 800 m² alueella noin yhdeksän metrin syvyydeltä, ulkopuolisen kiinteistöllä noin 2.188 k-m³ verran, jättäen merkitsemättä rajat ja korot, murskannut ilman ympäristölupaa;
- Rikoshyötyvaatimus maa-aineksen oton osalta jalostettu sora 311.000 €
- Luettu pääosin syyksi päätekijälle 2 tekoa ympäristön turmelemisena.
- KO: liian syvältä kaivetun soran määrä 10.000 kuutiometriä.

- ELY-keskuksen (ja syyttäjän) laskelma 5 €/ k-m³, 70 € kuljetushinta kasettirekalla (25 m³) vähennettynä todellisilla kuljetuskuluilla 0,5 €/m³ sekä lähikuljetuksista tulevalla vähennyksellä 0,7 €/m³ (k-m³ = 1,25 m³ kaivettua soraa)
- KO: ELY-keskuksen kaavalla rikoshyöty 10.000 m³ x 5 €/m³ + 400 kuormaa x 70 €/kuorma - 10.000 m³ x 0,5 €/ m³ - 10.000 m³ x 0,7 €/m³ = 66.000 €
- Vastaajat kiistäneet rikoshyödyn kokonaisuudessaan.
- KO: yritys ei yleensä myy soraa tappiolla. Syyttäjän laskelman mukaan rikoshyöty yhdestä kuutiometristä soraa 6,60 €. KO: ei kuvaa todellisuutta, hyöty riippuu paljolti kilpailusta, sen mukaan yhtiön tekemästä soran hinnoittelusta sekä kaikista sen tuottamisen vaatimista kuluista. KO arvioi todellisen hyödyn olevan luokkaa 1,50 €/m³, jolloin rikoshyödyn määrä 15.000 €
- HO: ei muodostunut yli- ja HO:ssa syyksi luetusta sivuotosta rikoshyötyä, koska toiminnan päättyessä ottoluvan mukaista ainesta otettavissa edelleen 37.669 m³. Rikoshyöty 12.000 € muusta menettelystä.

Kymenlaakson KO 16.6.2017 (RI7/356, nro 17/125016, I-S HO 7.2.2018 nro 18/104704, ei jatkokäsittelylupaa vastaajalle)

- Ympäristön turmeleminen. Sk I) Soranotto 4 metriä sallitun alapuolelta (sallittu + 100, otettu + 96) 1991-2015 229.000 m³, vaikka sallittu korkeintaan 107.000 m³. eli yliottoa 122.000 m³ Luvan päättymisen jälkeen ja ennen uutta lupaa 17.10.2011-17.9.2012 ja keskeytysmääräyksen 13.10.2014 jälkeen otettu maa-ainesta. Ulottunut pohjaveden pinnan tasolle aiheuttanut pohjaveden pilaantumisvaaran.
- Rikoshyötyvaatimus sk I: 183000 €, tuotto ainakin 1,5 €/m³ kun vähennetty lailliset kustannukset.
- Syyksi, ei järkevää epäilyä, etteikö ainakin puolet yliotosta ole syytteen teonkuvauksen ajalta = 61000 m³
- 30 pv vank. ehdollinen
- Vastaaja: hyödyn määrä 1 €/m³ maaseudulla, syyttäjä hyväksynyt
- Ennallistaminen: täyttänyt seulakivillä vähäisesti, arvo 1000 €, mikä vähennetty rikoshyödyttä
- Rikoshyöty 60.000 €

SIIS MAA-AINESTONNI NETTONA ON...

KAIKEN ARVIOINTIA?

Pohjanmaan KO 14.06.2017 (R 15/1555, nro 17/124584, ei lainvoimainen) Ympäristön turmeleminen.

- Kuljetus- ja maanrakennusyhtiö Oy ilman maa-aineslaissa ja vesilaissa edellytettyä lupaa ottanut maa-aineksia omistamiltaan kiinteistöiltä, jotka I-luokan pohjavesialueella yhteensä 166.000 m³. Osin otettu pohjaveden pinnan tason alapuolelta tai hyvin läheltä pohjaveden pinnan tasoa. Noin 25.250 m²:n alalta (50.000 m³) maa-aineksia otettu syvemmältä kuin 4 m pohjaveden pinnan tasosta ylöspäin. Yhtiö myynyt maa-aineksen Ky:lle, joka suorittanut maa-aineksen kaivamisen ja murskannut maa-ainesta siirrettävillä murskauslaitteistoilla ko. kiinteistöillä ilman murskaustoimintaan vaadittua ympäristölupaa. Vastaajat Oy:n hallituksen puheenjohtaja ja toimitusjohtaja, jotka Ky:n vastuunalaisia yhtiömiehiä...
- Rikoshyötyvaatimus Ky 17.500,00 € (arvioitu rikosperusteisen erityistarkastuksen perusteella yhtiön kirjanpidosta käyttäen käyttökatetta) ja Oy 100.000 € (rikosperusteisessa erityistarkastuksessa kirjanpidon perusteella luvattoman maa-ainesoton nettotuotto ajalta 1.6.2007 - 31.5.2012 on ollut 69.790,73 €. Ei osoita koko hyötyä koko tekoajalta. Suhteuttaen kirjanpidon poistolaskelmista ilmenevä poistetun maa-aineksen määrä 115.000 m³ massalaskentaraporteista ilmenevään maa-ainesten oton kokonaismäärään, Oy:n hyöty noin 100.000,00 €

- KO: vastaaja TU esitutkinnassa kertonut, että itse lupahakemuksen oli vuonna 2004 kirjattu, että lupaa haettiin 430000 m³ ottamiseen ja tuosta määrästä oli otettu noin 50.000–100.000 m³. Istunnossa TU ei ole muistanut otettujen maa-ainesten määrää, mutta hän ei ole toisaalta esittänyt luotettavaa syytä kertomuksensa muuttamisellekaan. KO arvioi, että alueilta on otettu kyseisenä aikana maa-ainesta noin 70.000 m³.
- KO: massalaskentaraportin uskottavuutta heikentää, että se on perustunut vuoden 1994 tietoihin. Kirjanpito on ollut osittain puutteellinen, mikä ei sinällään yhtiön kannalta lieventävä asianhaara. Toisaalta rikosperusteisessa erityistarkastuksessa arvioituun nettotuottoon sisältyy myös erinäisiä heikkouksia, eikä sen tulosta voida sinällään ottaa suoraan käräjäoikeuden arvion perustaksi. Edellä mainituissa olosuhteissa käräjäoikeus arvioi, että Oy:n saama hyödyn määrä on ollut 65.000 €.
- Ky:n hyödyn määrää on arvioitu käyttökätteen perusteella. Oy on myynyt kirjanpidon mukaan Ky:lle maa-ainesta 117000 m³. KO: laskelma on sinällään uskottava. Toisaalta KO pitää uskottavana TUn esittämää, että Oy on laskuttanut Kytä sorasta vasta siinä vaiheessa, kun soralle on löytynyt ostaja, mikä sinällään heikentää arvion uskottavuutta. KO: hyödyn määränä pidettävä 12.000 €

ARVIOINTIMALLI

Myynnin määrä – kulut

Hyväksytty, I-S HO
7.2.2018, Pohjanmaan KO
21.03.2017

Käyttökate (muuttuvat ja kiinteät kulut vähennetty liikevaihdosta) vrt. KKO 2017:56)

“Sinänsä uskottava”,
Pohjanmaan KO
14.06.2017

“Projektikate” (muuttuvat kulut vähennetty liikevaihdosta)

Hyväksytty, HO Hki
13.12.2017

$(\text{Otettu maa-aines} \times \text{raaka-ainehinta} / \text{k-m}^3) +$
 $\text{kuljetushinta} (\times \text{m}^3) - \text{Todelliset kuljetuskulut/m}^3$
 $- \text{lähikuljetusvähennys/m}^3$

Ei hyväksytty, Turun HO
29.9.2017

Tilikauden liikevoitto x luvattomasti otetun maa-aineksen %osuus myynnistä x maa-ainesmyynnin %osuus liiketoiminnasta

Osin hyväksytty,
Pohjanmaan KO
28.9.2016

RIKOSHYÖDYN SUHDE ENNALLISTAMISKUSTANNUKSIIN

JO ENNALLISTETTU

- Ennallistamiskustannukset vähennetään rikoshyödystä
- Mikä on ennallistamista? Maisemointivelvollisuus maainesluvassa: ei ennallistamisesta johtuvaa kustannusta vaan lupaehtojen täyttämistä

Etelä-Pohjanmaan KO 7.9.2016 (RI6/692, nro 16/135763, lainvoimainen) Ympäristön turmeleminen

- Maa-ainesten otto alittaen sallittu ottotaso enimmillään 2,75 metrillä tärkeällä pohjavesialueella. Kunnan määräyksestä liian syvään otetut täytetty kunnan määräyksestä. Vastaajana toimitusjohtajat (eri teko, kun toimitusjohtaja vaihtunut). Ei rikoshyötyvaatimusta. Myönnetty, luettu syyksi, 1 päiväsakko, yhteisösakko 5000 euroa.

VAASAN HO 22.5.2013 / 652 (E-POHJANMAAN KO 15.3.2012 / 569)

- Menettämisseuraamusta arvioidaan pääsääntöisesti tuomitsemishetken olosuhteiden perusteella.
- Ennallistamisvelvoite rinnastetaan vahingonkorvaukseen siten, että ennallistamisesta aiheutuvat kustannukset on pääsääntöisesti otettava huomioon menettämisseuraamuksen määrää arvioitaessa vähennyksenä.
- Lainvoimainen ennallistamisvelvoite muodostaa esteen menettämisseuraamuksen tuomitsemiselle.
- Vaikka arvioitava ensisijaisesti tuomitsemishetken olosuhteiden perusteella, HO arvioi RL 10:2,3 perusteella, että ennallistamisen huomattavat kustannukset huomioiden menettämisseuraamuksen tuomitseminen ei ollut kohtuullista

KOHTUULLISTAMINEN (RL 10:10)

- Saadaan jättää tuomitsematta tai kohtuullistaa, jos:
 - 1) hyöty taikka esineen tai omaisuuden arvo on vähäinen;
 - 2) tekijä jätetään rangaistukseen tuomitsematta 6 luvun 12 §:n (kokonaisuutena arvostellen vähäinen rikos; alle 18 v ja ymmärtämättömyys tai harkitsemattomuus; erityisistä syistä anteeksiannettavaan tekoon rinnastettava; rangaistus kohtuuton tai tarkoitukseton; konkurrenssi) tai muun vastaavan lainkohdan nojalla; tai
 - 3) menettämisseuraamuksen tuomitseminen olisi kohtuutonta ottaen huomioon rikoksen ja esineen tai omaisuuden laatu, vastaajan taloudellinen asema sekä muut olosuhteet.